

STEFAN LANGERAK

De oude stadsherberg van Vianen

Het moet een verbijsterende ervaring zijn geweest voor de vakmensen van aannemer Woudenberg, toen het oude pand daar aan de Langendijk in Vianen, dat ze net een kleine maand onderhanden hadden, voor hun verbaasde ogen plotseling in een puinhoop veranderde. Zonder aanwijsbare oorzaak stortte het hele zaakje in, en het is nog een geluk, dat niemand gewond raakte. De bouwvakkers hadden net schaftijd, en de oude dame die op dat moment in haar auto passeerde, kwam met de schrik vrij. Achteraf is er natuurlijk volop gespeculeerd over de vraag, hoe dit heeft kunnen gebeuren. De een beweerde, dat er juist een straaljager boven Vianen door de geluidsbarrière vloog, de ander schreef het ongeval toe aan een voorbijdenderende vrachtauto, maar de werkelijke oorzaak zal wel altijd een raadsel blijven, en, wat het belangrijkste is: de eigenaren van het huis hebben van de instorting alleen maar profijt gehad. Want nu moest het gebouw praktisch vanaf het maaiveld geheel opnieuw worden opgetrokken wat de degelijkheid en de kwaliteit uiteraard zeer ten goede is gekomen. De aangerichte schade werd bovendien door de verzekering gedekt.

Het betrokken pand ligt vlakbij de bekende Lekpoort in Vianen en heeft vermoedelijk eeuwenlang gediend als stadsherberg. Het zou als herenlogement gebouwd zijn door de heren Van Brederode, omstreeks 1520. Ruim een eeuw later kwam een verbouwing tot stand, waarbij het huis waarschijnlijk aan de achterzijde van een aanbouw werd voorzien. In elk geval behoorde de herberg tot de grootste gebouwen van de stad Vianen in die jaren en met enige fantasie kan men de wielen van de karossen nog horen ratelen over de keitjes waarmee de weg in de toegangspoort was geplaveid. Later is het gebouw nog als boerderij in gebruik geweest – misschien is het ook als zodanig begonnen, net als bijvoorbeeld het bekende restaurant De Lage Vuursche in het gelijknamige dorp onder Hilversum – en de laatste jaren vóór het leeg kwam te staan, nu bijna tien jaar geleden, was het café.

De naam van het pand, 'Neerlands Welvaren', stond met de werkelijkheid in schril contrast. Toen de families Wisse en Krudop het huis kochten, was het niet meer dan een krot. De eigenaar, een belegger, had er nooit iets mee gedaan, en als er toevallig in Vianen niet zoiets bestaan had als een maatschappij voor stadsherstel, opererend onder de naam BV Vrijstad, had het er voor Neerlands Welvaren en een aantal soortgelijke monumentjes in dit oude rivierstadje slecht uitgezien. Die particuliere maatschappij is er nog niet zo lang, maar geniet intussen de brede steun onder de bevolking. Men kon – en kan nog altijd – aandelen kopen voor duizend gulden per stuk. Voor iedere drie verkochte aandelen nam de gemeente zelf ook een aandeel, zodat 25 pct. van het totale kapitaal in handen van de gemeenschap is.

Vóór de herbouw

Veel liefhebbers voor pand

Het eerste project dat de BV Vrijstad kon aanpakken, was een reeks zeer oude pandjes aan de Achterstraat in Vianen die nu zijn getransformeerd tot appartementen. Het logement aan de Langendijk stond als nummer twee op de lijst. Voordat daadwerkelijk met de restauratie kan worden begonnen, moet men natuurlijk zekerheid hebben dat er een koper of huurder beschikbaar is. Voor het tamelijk ruime pand aan de Langendijk bleek het op korte termijn niet mogelijk een kandidaat te vinden, zodat Vrijstad besloot het pand in

twee delen te splitsen en aldus op de markt aan te bieden. Toen duurde het niet lang, of de belangstellenden stroomden, opmerkzaam gemaakt door advertenties, toe. Dat er daarna ook weer veel afhaakten, had minder te maken met de financiële consequenties van zulk een aankoop als wel met twijfel over de afloop van het restauratie-avontuur. Want het is duidelijk, dat er veel gevegd wordt van diegenen die aan een dergelijke operatie beginnen.

Om te beginnen moet men beschikken over geduld en uithoudingsvermogen, maar daarnaast is een flinke portie verbeeldingskracht bepaald geen luxe. Wanneer de kandidaat zich geen idee kan vor-

Oude stadsherberg na de herbouw

men van het resultaat na afloop van de restauratie, kan hij er beter maar nooit aan beginnen. Ook financieel moet men een veer kunnen wegblazen, hoewel in beginsel natuurlijk subsidie bestaat voor herstel van monumenten. Zonder die steun was het in Vianen niet gelukt. Naast de Rijksdienst Monumentenzorg droegen ook de gemeente en de provincie bij.

Tussen de overgebleven liefhebbers voor het oude logement moest geloot worden, en zo vielen de woningen toe aan de families Wisse en Krudop. Laurens Wisse

en zijn vrouw Mil wisten uit ervaring, wat de aantrekkelijkheden zijn van het bewonen van een monument: in Maarssen waren zij ook de gelukkige eigenaren geweest van een dergelijk oud huis, en daarna wil je eigenlijk nooit anders meer. Al het comfort van een nieuwe woning, de efficiënte indeling, het gemakkelijke onderhoud, dat alles weegt niet op tegen de bekoring van een huis, waarin het verleden zijn sporen heeft achtergelaten, althans voor wie daarvoor gevoelig is.

Lodewijk Napoleon

De Wisse's zijn dat in hoge mate en ze waren dus eigenlijk meteen al verloren toen ze voor de eerste maal hun oog lieten vallen op het vervallen gebouw dat eens het trotse herenlogement van het oude Vianen was geweest. 'We zagen het huis voor het eerst bij schemer, en we zullen nooit meer de indruk vergeten die de hele sfeer toen op ons maakte. Het huis was één puinhoop, maar dat trok ons juist extra aan.

Onwillekeurig gaat de fantasie met je op de loop. Wat heeft zich in deze omgeving door al die eeuwen heen niet allemaal afgespeeld? Later hoor je dan iets over de geschiedenis, bijvoorbeeld dat generaal *Daendels* hier zijn hoofdkwartier heeft gehad in de patriottentijd, en dat koning *Lodewijk Napoleon* er nog eens zou hebben geslapen. Kortom, we hoefden er niet lang over na te denken voordat we onze handtekening plaatsten', aldus Laurens, die tandarts is van beroep.

Die handtekening kwam te staan onder de zogenaamde koop- en aannemingsovereenkomst, die met Vrijstad en aannemer Woudenberg uit Ameide werd gesloten. Het restauratieplan was al tevoren opgesteld en door hun handtekeningen te zetten verklaarden de kopers zich met dat plan akkoord. Uiteraard was het opgesteld in overleg met de Rijksdienst Monumentenzorg, mede met het oog op het verkrijgen van subsidie. De kopers hadden in feite weinig meer te vertellen en werden op de werf slechts gedoogd, om het wat overdreven uit te drukken. Ook na de totaal onverwachte instorting van het pand, op 6 oktober 1986, ongeveer een maand nadat met de werkzaamheden een aanvang was gemaakt, werden de toekomstige eigenaren buiten de afwikkeling van de verzekeringstechnische zaken gehouden. Maar ze hebben van die vermeende tegenvaller wel profijt gehad. Vertraging is er hoegenaamd niet door ontstaan; de aannemer kon zich aan zijn tweehonderd werkbare dagen houden. Dat kwam vooral omdat met de nieuwbouw - met grotendeels oude materialen - tussen de beide overeind gebleven zijmuren minstens zo snel kon worden opgeschoten als met het moeizame, vooral handmatige herstel van het - geen er van het pand resteerde vóór de instorting.

Architect *A. Verlaan*, die tevens directeur is van Vrijstad, maakte van de gelegenheid gebruik om de muren beter te isoleren dan hij anders had gekund, en ook werden meer moer- en kinderballen door nieuwe exemplaren vervangen. Jonge bouwvakkers konden van het werk

veel opsteken, want Woudenberg had het ingericht als leerling-bouwplaats. Alle oude bakstenen (moppen in diverse formaten) zijn opnieuw gebruikt en de voegen zijn voorzien van een sierstreep, zoals ook vroeger gebeurde.

Gelagkamer

Bart Klück heeft in samenwerking met *Brigitte Tenback* een bouwhistorisch onderzoek uitgevoerd naar het pand Langendijk 14-16, in opdracht van de *Maatschappij voor Stadsherstel* in Vianen. Uit hun verslag blijkt, dat het om een aanvankelijk vrijstaand gebouw gaat, dat echter in de zeventiende eeuw al deel uitmaakt van een gesloten straatwand. Het beslaat vijf traveeën, in de middelste waarvan sinds de negentiende eeuw de ingang is gevestigd. Links daarvan zitten twee grote, hoge ramen, rechts is de keldertoeegang (waarin de biervaatjes werden gerold) met daarboven twee vensters voor de opkamer. Die opkamer, voorzien van een fraaie schouw, is nu de woonkamer van de familie Wisse. De vloer is belegd met oude plavuizen, afkomstig van het depot van Woudenberg. De vroegere vloer is tijdens de instorting geheel vergruizeld. Het vertrek aan de linkerzijde van de toegang was de oude gelagkamer en dient nu als woonkamer van de familie Krudop. Ook daar is

Ingang oude stadsherberg vóór de herbouw

een prachtige schouw, uiteraard geheel nieuw opgemetseld.

Opstapjes

Het nieuwe huis van Wisse kenmerkt zich door een aantal (handgemaakte) trappen en opstapjes die het geheel een speels aanzien verlenen. De verse bewoners hebben zich in de loop van het jaar waarin de restauratie zich heeft voltrokken, een groot deel van het bouwjargon eigen gemaakt, zodat ze nu met het grootste gemak termen laten vallen als korbelen, bossing en kraal, sleutelstukken, frontons en

lateien. Er ging dan ook zowat geen dag voorbij of ze lieten zich even op het werk zien, vooral de laatste maanden voor de oplevering, toen ze zelf in het interieur aan de slag konden. Boven de zogenaamde subsidiabele kosten hebben ze zeker voor nog een ton gependend aan de uitrusting van het pand, zoals een marmeren vloer op de benedenverdieping, een riant keuken van merantihout (ontworpen door een maquettebouwer van Madurodam), afwerking van vloeren en wanden, inrichting van de enorme bovenverdieping en allerlei installaties.

'Van huis uit' was het gebouw aan de Langendijk overigens zeer sober uitgevoerd. De enige decoratie, zo stelt het historische rapport vast, bestond feitelijk uit de versierde sleutelstukken onder de moerbalken, en wat de buitenkant betreft kan dan gewezen worden op de zandstenen frontons boven de ramen, alsmede op de nog altijd aanwezige, de instorting overleefd hebbende, gevelsteen uit 1616. Maar die elementen zijn later toegevoegd. Een aardig onderdeel is ook de toegangspoort ter linkerzijde van het pand, net breed genoeg voor een automobiel.

De restauratiesubsidie is verleend in het kader van de nieuwe regeling die hiervoor is ingevoerd. Dat gaf in het begin nogal wat problemen, omdat die uitsluitend geldt voor particulieren, en de BV Vrijstad viel daarbuiten. Daarnaast speelde de bestemmingswijziging van het pand (van café naar woonhuis) een rol. Maar alles is op zijn pootjes terechtgekomen, dankzij de medewerking van gemeente, Rijksdienst Monumentenzorg, de belastinginspectie in Zeist en het Nationaal Restauratiefonds. De nieuwe eigenaren hebben tevens gebruik gemaakt van de voorfinanciering voor de subsidie, die anders pas omstreeks 1990 beschikbaar zou worden gesteld.

Onderaardse gang naar Batenstein

De Wisse's hebben geen moment spijt gehad van hun beslissing, ondanks het feit, dat ze zeeën van tijd aan hun nieuwe bezit hebben moeten besteden. 'Zo'n pand is toch niet met nieuwbouw te vergelijken. Uit alles spreekt de zorg die aan de bouw is gegeven. Die details, dat handwerk, het ware ambachtelijke klimaat dat in zo'n huis heerst, dat spreekt ons sterk aan. En dan de geschiedenis die er aan vastzit. Men zegt, dat er nog een onderaardse gang zou moeten lopen naar het vroegere kasteel Batenstein.' Het is duidelijk, dat het pand Langendijk 14-16, van café-logement thans tot dubbel woonhuis verbouwd, na jaren van verwaarlozing weer een bloeiperiode is ingegaan en tussen zijn eeuwenoude muren heel gelukkige bewoners herbergt.

De auteur is free-lance journalist.